

نقش باغ شهرها از منظر محیطی، در جذب گردشگر و توسعه گردشگری

مطالعه موردی: شهر ابهر

مریم خامدی*

دکتر علی اصغر رضوانی**

چکیده:

در مقاله مورد نظر، نقش باغ شهرها از منظر محیطی در جذب گردشگر و در نتیجه توسعه گردشگری تبیین و مورد تحلیل قرار گرفته است و هدف از آن ایجاد نگرشی مجدد به پیوند باغ و شهر در شهرهای ایرانی و اهمیت گردشگری در این نوع محیط هاست. روش تحقیق کمی- میدانی است. بدین منظور ۲۷۸ نفر از گردشگران باغات باغ شهر ابهر بعنوان حجم نمونه به روش کوکران تعیین گردیده اند و داده های حاصل از پرسشنامه ها در محیط نرم افزاری spss با آمار توصیفی و آزمون کای دو (χ^2) تجزیه و تحلیل شده است. بر اساس یافته های آزمون χ^2 ، توانایی نظام محیطی باغ شهر ابهر از منظر اکولوژیکی و زیستی در جذب گردشگر و توسعه گردشگری معنی دار می باشد: ($\chi^2 = 784/723$ و $pvalue = 0/000$)، براین اساس می توان گفت: باغ شهرها به لحاظ اکولوژیکی در جذب گردشگر و توسعه گردشگری نقش دارند. بنابراین برای استفاده از توانمندیهای گردشگری این محیط ها، ایجاد امکانات مناسب گردشگری، البته با توجه به اولویت نقش کشاورزی آنها، در برنامه ریزی توریسم کشور لازم به نظر می رسد.

کلید واژه ها: باغ شهر، محیط، گردشگر، گردشگری، توسعه

---

* دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم - دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

** هیات علمی گروه جغرافیا - دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۵ تاریخ پذیرش: ۹۱/۳/۲۰

۱- مقدمه:

امروزه توجه برنامه ریزان کشورها به صنعت گردشگری بعنوان یک استراتژی جهت توسعه در زمینه های اقتصادی و اجتماعی و ... بیش از پیش معطوف شده است .

کشور ایران از توانایی های قابل توجهی برای توسعه گردشگری برخوردار است . شرایط طبیعی ایران به لحاظ گستردگی در عرض جغرافیایی و تنوع اقلیمی، سبب ایجاد انواعی از باغ شهرها شده است که می توانند از عوامل مهم جذب گردشگران و توسعه گردشگری باشند. از طرفی با عنایت به اهمیت چند جانبه توریسم، توجه به گردشگری در کشور از ضروریات است.

در مقاله حاضر پس از بیان مسئله پژوهش، زمینه و هدف آن، مروری بر ادبیات تحقیق از جمله: مفاهیم، پیشینه و نظریات مرتبط، صورت گرفته است. سپس روش تحقیق و مراحل انجام آن ذکر گردیده و در نهایت به نتیجه گیری و راهکارهای لازم پرداخته شده است.

شهر ابهر در استان زنجان، بعنوان یکی از الگوهای مکانی در مطالعات توریسم به منظور تحلیل نقش باغ شهرها از نظر محیطی در توسعه گردشگری، در این تحقیق انتخاب شده است، که امید است یافته های آن سرآغازی برای انجام مطالعات آتی و برنامه ریزی مناسب توریسم در این زمینه باشد.

۲- بیان مسأله:

شواهد حاکی از آن هستند که صنعت گردشگری در تلاش است تا به مرور به صنعت اول دنیا تبدیل شود. (ارمغان، ۱۳۸۶، ۲۳۹) یکی از تأکیدات جغرافیا در توجیه نظرات خود، مکان ها و محیط های گردشگری است (قره نژاد، ۱۳۸۶، ۴۹). باغ شهرها به عنوان محیط گردشگری، با داشتن باغات و مزارع زیبا و معماری هماهنگ با طبیعت می توانند سبب جذب گردشگران و در نتیجه توسعه گردشگری شوند.

شهر ابهر در استان زنجان علاوه بر فضای سبز و باغات داخل شهر، در پیرامون خود از باغات متنوعی، بالاخص باغات انگور برخوردار است که در سالهای اخیر ساخت بناهای میان آنها به شکل خانه باغ افزایش یافته است که اغلب آنها به صورت فصلی و بعنوان خانه های دوم مورد استفاده قرار می گیرند.

در این مورد مسأله اساسی اینست که علیرغم وجود جاذبه های متنوع گردشگری و توان بالا برای جذب گردشگر، مطالعه و برنامه ریزی لازم برای استفاده مطلوب از این باغ شهر و ارائه امکانات در آن، جهت توسعه گردشگری که می تواند از جنبه های مختلف حائز اهمیت باشد، صورت نگرفته است.

باید نقش باغ شهرها از نظر محیطی در گردشگری تبیین و مورد تحلیل قرار گیرد و تأثیر وجود آنها، ضمن حفظ کاربری های اصلی باغات شان، به منظور ایجاد تحولات ساختاری - کارکردی در نظام فضایی گردشگری مورد بررسی واقع شود تا در برنامه ریزی توریسم ناحیه مورد مطالعه و دیگر باغ شهرهای مشابه به نحو بهینه ای کاربردی گردد.

۳- اهمیت و ضرورت تحقیق:

در حال حاضر گردشگری در کشورهای مختلف با سطوح و اشکال متفاوت صورت می پذیرد و در توسعه اقتصادی، ارتباطات فرهنگی، افزایش آگاهی و بینش اجتماعی، توسعه پایدار، صلح جهانی و... اهمیت شایانی دارد. صنعت گردشگری به عنوان یکی از منابع درآمد ملی در کشور ما از زوایای مختلف مورد بررسی قرار نگرفته است (ارمغان، ۱۳۸۶، ۲۳۹). یکی از روشهای اساسی در این زمینه توجه به توسعه گردشگری با در نظر گرفتن استعدادها و توانهای گردشگری نواحی است. باغ از قدیم الایام نمایانگر منظره ای از دنیای ایده آل بشر است و باغشهرها بعلت پیوند و درآمیختگی شهر و باغ در آنها، به لحاظ جلب گردشگران و توسعه گردشگری اهمیت ویژه ای دارند. لذا این مهم ضرورت دارد که برای باغشهرها طرح های توسعه ساختاری- کارکردی گردشگری، بدون آثار سوء زیست محیطی و تخریب باغات تهیه گردد.

۴- هدف تحقیق:

هدف، انجام یک پژوهش دانشگاهی جهت شناسایی، تبیین و تحلیل نقش محیطی باغ شهرها در جذب گردشگر و توسعه گردشگری در نواحی برخوردار کشور، با توجه به پیامدهای مثبت آن است. تأکید اصلی این مقاله بر پژوهش در مورد ارتباط باغ شهرها و گردشگری از دیدگاه علم جغرافیا و برنامه ریزی توریسم و افزایش دانش در این زمینه است.

۵- فرضیه تحقیق:

با توجه به موضوع، فرضیه زیر به نظر می رسند:

نظام محیطی باغ شهر ابهر از منظر اکولوژیکی و زیستی از توانایی جذب گردشگر و توسعه گردشگری برخوردار است.

۶- مروری بر ادبیات تحقیق: (تعاریف، پیشینه و نظریات)

باغ شهر: Garden city

باغ شهرها، شهرهایی هستند که از طبیعت غنی در میان و پیرامون خود برخوردارند (مشهدی زاده دهاقانی، بی تا، ۱۷) و کل شهر محصور در مزارع کشاورزی و باغهای میوه خواهد بود (همان، ۲۵). ساختار میان باغ و شهر در آنها چنان است که می توان از سویی باغ را شهر و از طرفی شهر را باغ نامید (کربلایی، بی تا، ۶).

محیط: Environment

مجموعه شرایط خارجی که موجود زنده یا جامعه را احاطه کرده و به نحوی در رفتار و فعالیت های آنها مؤثر افتد، محیط خوانده می شود. محیط واقعی از طریق صافی فرهنگی، ساختار نگرش ها، تجربیات گذشته و تکنیک ها قابل مشاهده می باشد (شکویی، ۱۳۷۸، ۱۱۵ و ۱۱۴).

توسعه: Development

توسعه بعنوان یک فرآیند از رشد اقتصادی - اجتماعی است که در آن روابط بین موقعیت ها، مکانها و گروهها در الگوهای تولید و مصرف، تغییرات اساسی می یابد (Williams, ۲۰۰۹, ۸۱). توسعه مفهومی است که سه ارزش، پایداری زندگی، کرامت و آزادی را در برمی گیرد (Sharply, ۲۰۰۹, ۳۲). توسعه پایدار گردشگری فرآیندی است که نیاز گردشگران فعلی و جامعه میزبان را تأمین نموده و در عین حال موجب حمایت از این نیاز و تقویت آینده آن می شود (رنجبران و زاهدی، ۱۳۸۸، ۱۷۳).

گردشگر: Tourist

گردشگران دیدارکنندگانی هستند که حداقل یک شب را در محل مورد بازدید سپری می کنند. مثال استفاده کنندگان از تعطیلات به مدت دو یا چند روز (قره نژاد، ۱۳۸۶، ۳۵). گردشگر یک روزه، گردشگری است که شب را در یک اقامتگاه عمومی یا خصوصی در محل مورد بازدید به سر نمی برد و بازدید کننده کسی است که به محلی غیر از محل زندگی خود مسافرت کند (گی، ۱۳۸۲، ۲۲).

گردشگری: Tourism

لغت Tourism «گردشگری» از کلمه tour به معنای رفت و برگشت بین مبدأ و مقصد است. گردشگری به سفری که در آن مسافرتی به مقصد انجام می گیرد و سپس بازگشتی به محل سکونت را دربردارد، گفته می شود (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۸، ۱۹). گردشگری، به فعالیت بازدید کنندگان و گردشگری روزانه نیز گفته می شود (گی، ۱۳۸۲، ۹۳).

پیشینه ی تحقیق:

با مراجعه به منابع مختلف معلوم گردید در زمینه موضوع مورد نظر تحقیق کاملی صورت نگرفته است. فقط در برخی منابع مکتوب، حدود چند صفحه ای به رابطه باغ شهرها و گردشگری اشاراتی شده است. از جمله:

مهندسان مشاور هامون یک در سال ۱۳۸۷، در طرح راهبردی - ساختاری ایجاد باغ شهرهای کشور، به تحلیل وضعیت موجود باغشهرها به صورت کلی پرداخته و مسائل کالبدی، منابع طبیعی و اکولوژیکی و مسائل مرتبط با ضرورت های برنامه ریزی و ساماندهی آنها را بررسی و موقعیت پراکنش آنها را نشان داده اند (مهندسان مشاور هامون ۱، ۱۳۸۷، ۳۰-۱).

ناصر مشهدی زاده دهقانی در مقاله «نیاسر کهن باغ شهر ایران» درباره ی ضرورت توجه ویژه به باغ شهرهای باهویت و توسعه گردشگری در آنها، توضیحات مختصری ارائه داده است (مشهدی زاده دهقانی، بی تا، ۲۰-۱).

توماس. آر. پی و همکاران در سال ۱۹۹۴ در مقاله «باغ توریسم و سازماندهی پتانسیل آن در کانتن بوری» به بررسی توریسم باغ و منشأ آن در انگلیس و آلمان می پردازند و ویژگی های گردشگری با تمرکز بر توریسم باغ را براساس نظریه یوری مورد بررسی قرار می دهند (Thomas & Etal, ۱۹۹۴, ۱-۱۵).

- ریچارد. ام. اسمیت و همکاران در سال ۲۰۰۵ در پژوهش «باغ های شهری، رابطه بین پوشش زمین، محل و منظره» نقش مشارکت در فضای سبز شهری توسط بخش خصوصی و با استفاده از باغهای شهری در مناطق مسکونی شهر شفیلد انگلستان را به عنوان بخشی از یک مطالعه وسیع در مورد منابع باغی و تنوع زیستی آن، انجام داده اند (Smith & Etal, ۲۰۰۵, ۱-۱۹).

- وای موریموتو، در سال ۲۰۰۸ در مقاله «کیوتو بعنوان باغ شهر، مفهوم اکولوژی چشم انداز از دیدگاه طراحی باغ ژاپنی» به توضیح عبارت «کیوتو به عنوان باغ شهر» براساس سه دیدگاه می پردازد:

اول، رابطه بین مناظر کیوتو و سایت باغ ژاپنی به ویژه درک فرهنگ باغداری بعنوان بخشی از چشم انداز. دوم، باغ بعنوان طبیعت ثانویه ناشی از تعامل پیوسته طبیعت و باغ. سوم، خلاقیت باغ های ژاپنی براساس خاصیت فراکتال طبیعت (تکرار یک شکل به طوری که شکل نهایی نیز مانند شکل اولیه باشد) (morimoto, ۲۰۰۸, ۱-۱۸).

نظریه باغ شهرها:

فکر ایجاد شهرهای باغ مانند از جانب ابنزرهاوارد انگلیسی پیشنهاد شد (شیعه، ۱۳۸۹، ۳۴). هاوارد برای شهرها الگویی ارائه می کند که در آن هماهنگی لازم بین انسان و طبیعت برقرار شده و باغشهر، شهر ایده آل، کامل و زیبایی است که می تواند بین جامعه شهری و پیرامونش هماهنگی لازم ایجاد کند (فرید، ۱۳۶۹، ۱۲۳). هدف نهایی از ساخت چنین شهرهایی این است که جمعیت شهری، خود را در رفاه و آسایش حس کنند (پاپلی یزدی و رجبی سناجرودی، ۱۳۸۲، ۹۱). بر این اساس باغ شهرها، بدلیل پیوند با طبیعت و گرایش ذاتی انسان به محیط های طبیعی، برای افراد جالب و جذابند.

نگرش سیستمی در جغرافیا:

سیستم مجموعه ای از عناصر است که بر یکدیگر تاثیرات متقابل دارند (شکوئی، ۱۳۸۹، ۳۱۵). در سال ۱۹۶۲ ریچارد چورلی، اولین جغرافی دانی بود که نظریه سیستمها را بکار گرفت. در سال ۱۹۶۴، براین بری جغرافیدان آمریکایی، شهرها را به مثابه سیستمهای باز مورد بررسی قرار داد. نگرش سیستمی چارچوب روش شناختی جهت تحقیق و بررسی ساخت و کارکرد یک سیستم را فراهم می آورد (شکوئی، ۱۳۷۸، ۴۸).

شهر یک سیستم پیچیده و ترکیبی از مجموعه مردم، تشکیلات اجتماعی، اقتصادی، اداری، فعالیت های تکنولوژیکی و محیط طبیعی است (قره نژاد، ۱۳۸۶، ۲۷۰). گردشگری به عنوان سیستم، افراد، مکانها و فرآیند های در حال تأثیر متقابل است (sharpely, ۲۰۰۹, ۶). بر این اساس، اگر گردشگری را یک

سیستم در نظر بگیریم و باغ شهر را نیز یک سیستم، این دو در ارتباط با هم می توانند سیستم گردشگری باغ شهرها را ایجاد کنند .

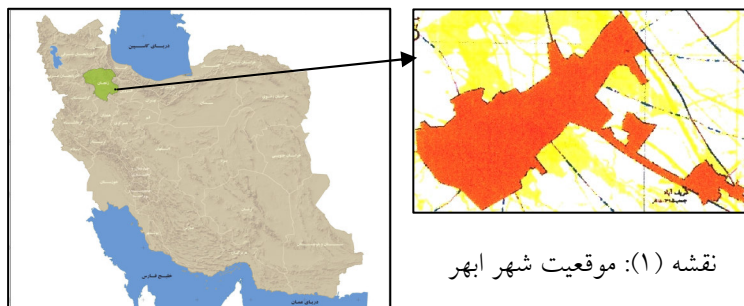
رهیافت توسعه گردشگری جایگزین:

جستجوی تفاوت ها یکی از ابعاد الگوی در حال ظهور جغرافیای گردشگری نوین و گردشگری جانشین است (ضیایی، ۱۳۸۸، ۱۹۳). الگوی توسعه ی جایگزین رویکردی گسترده و عمل گرا است که توجه به مفاهیمی چون توسعه متمرکز بر خودباوری، مردم محوری، نیازهای اساسی تئوری توسعه محلی (با مشارکت جامعه محلی)، رویکرد مشارکت، رویکرد انعطاف ساختاری، محیط زیست و پایداری تأکید دارد (تاجری نسب، ۱۳۸۹، ۶). گردشگری جایگزین می تواند بعنوان مجموعه ای از اشکال گردشگری، مطابق با مفاهیم طبیعی، اجتماعی و ارزشهای جامعه باشد که اجازه می دهد میزبان و مهمان هر دو منفعت، تعامل و تجارب ارزشمند از آن داشته باشند. بر اساس گردشگری جایگزین می توانید حضور رویداد های طبیعی، فرهنگی و سایر انواع گردشگری را در کوتاه مدت در محیط ببینید (بی تا، R.Espinoza). از اینرو با توجه به موارد مذکور، باغات باغشهرها به لحاظ اکولوژیکی، در ارتباط با گردشگری دربردارنده ویژگیهای رهیافت توسعه گردشگری جایگزین می باشند.

۷- معرفی قلمرو تحقیق:

محدوده مورد مطالعه، شهر ابهر با باغات پیراشهری آن می باشد. وجود باغات در داخل و بخش هایی از شهر و از طرفی توسعه شهر به سمت باغات، به این شهر سیمای باغ شهر را داده است. این باغ شهر در حال حاضر حاصل پیوند ابهر قدیم، شناط و شریف آباد می باشد. باغ شهر ابهر در استان زنجان و در فاصله بین شهرهای زنجان - قزوین در مسیر ارتباطی شمال غرب کشور واقع شده است. از نظر موقع نسبی، دومین شهر استان زنجان، بعد از مرکز آن است و در ۸۳ کیلومتری جنوب شرقی زنجان و ۷۸ کیلومتری غرب قزوین قرار دارد. فاصله آن تا تهران حدود ۲۴۰ کیلومتر است.

این شهر بعنوان مرکز شهرستان ابهر، در موقع ریاضی ۳۶ درجه و ۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۱۵۴۰ متر است (معصومی، ۱۳۸۴، ۵۶). شهر ابهر مساحتی در حدود ۱۵۸۱ هکتار را دربرمی گیرد (مهندسین مشاور آرمانشهر، ۱۳۸۹، ۲۹). نقشه (۱) موقعیت جغرافیایی شهر ابهر را در ایران نشان می دهد.

از نظر توپوگرافی شمال و جنوب دشت ابهر به کوهستان ختم می شود اما غرب و شرق آن باز است و ابهر رود از میان شهر عبور می کند. آب و هوای ناحیه ابهر از نوع کوهستانی معتدل می باشد. در سرشماری جمعیت در سال ۱۳۸۵ جمعیت شهر ابهر ۷۵۴۳۸ نفر با نرخ رشد ۲/۳ درصد بوده است. (همان، برگرفته از مرکز آمار ایران) دین مردم ابهر مسلمان شیعه و زبان آنان ترکی است. هسته مرکزی و اولیه گسترش شهر ابهر را می توان قلعه تپه دانست (مافی، ۱۳۸۶، ۱۴). محورهای اقتصادی ابهر عبارتند از: کشاورزی و باغداری، دامداری، صنایع و معادن، تجارت و... (معصومی، ۱۳۸۴، ۱۲۳). از انواع درختان میوه ناحیه، گردو، بادام، زردآلو، سیب، گلابی، آلبالو، گیلاس، آلو، هلو، سنجد و... را می توان برشمرد. اولین تولید کننده انگور و دومین تولید کننده بادام در استان می باشد (جهاد کشاورزی ابهر، ۱۳۹۰).

از منابع و جاذبه های گردشگری ابهر کوههای ملا در جنوب و جی جی در شمال شهر، چشمه علی، آبشار گله خانه، سد کینه ورس، پارک ساحلی ابهر رود، پنج بنای زیارتگاهی امامزاده ها، بقعه تاریخی پیراحمد زهرنوش و باغات پیراشهری آن را می توان نام برد.

۸- روش تحقیق و مراحل آن:

در تحقیق حاضر از روش توصیفی و پیمایشی استفاده شده است. برای تبیین دقیق مسئله، هدف و فرضیه، روش تحقیق کمی میدانی بعمل آمده است:

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه گیری:

جامعه آماری عبارت است از کلیه عناصر و افرادی که در یک مقیاس جغرافیایی مشخص، دارای یک یا چند صفت مشترک باشند (حافظ نیا، ۱۳۸۹، ۱۱۹). در تحقیق حاضر جامعه آماری شامل گردشگران محلی و غیرمحلی باغات باغشهر ابهر می باشند.

با استفاده از فرمول نمونه گیری کوکران، تعداد ۲۷۸ نفر گردشگر باغات باغشهر ابهر به عنوان نمونه آماری به روش زیر تخمین زده شده است:

$$n = \frac{Nt^2 pq}{Nd^2 + t^2 pq} = \frac{1000(1/96)^2 (0/5 \times 0/5)}{1000(0/05)^2 + (1/96)^2 (0/5 \times 0/5)} = 278$$

برای تکمیل پرسشنامه ها از روش نمونه گیری تصادفی استفاده گردیده است و داده ها در محیط نرم افزاری SPSS مورد پردازش قرار گرفته اند.

روایی و پایایی پرسشنامه:

منظور از روایی (اعتبار)، این است که محتوا یا سؤال مندرج در ابزار تحقیق دقیقاً متغیرها و موضوع مورد نظر را می سنجد یا خیر (حافظ نیا، ۱۳۸۹، ۱۳۱). در این پژوهش از روایی صوری استفاده شده است و پرسشنامه محقق ساخته با استفاده از تجارب و نظرات افراد متخصص و با تأیید اساتید صاحب نظر تهیه گردیده است.

ابزار پایا یا قابل اعتماد، ابزاری است که از خاصیت تکرارپذیری و سنجش نتایج یکسانی برخوردار باشد (حافظ نیا، ۱۳۸۹، ۱۳۲). پایایی پرسشنامه تحقیق با روش آلفای کرونباخ، بالاتر از ۰/۷۰ بدست آمده است که بیانگر مطلوب بودن ابزار سنجش تحقیق است.

۹- یافته های تحقیق:

یافته های توصیفی:

یافته های توصیفی مربوط به مشخصات پاسخگویان در این تحقیق، بدین صورت است که: ۵۶/۸٪ آنان را مردان و ۴۳/۲٪ آنها را زنان تشکیل می دهند. از لحاظ گروه سنی، ۲۲/۷٪ را گروه سنی ۱۵-۲۴ سال، ۲۳/۷٪ را ۲۵-۳۴ سال، ۲۹/۱٪ را ۳۵-۴۴ سال، ۲۰/۱٪ را ۴۵-۵۴ سال و ۴/۳٪ را سنین ۵۵ سال به بالاتر، شامل می شوند.

از نظر تحصیلات ۲/۵٪ زیر دیپلم، ۳۲/۴٪ دیپلم، ۱۵/۸٪ فوق دیپلم، ۳۹/۲٪ لیسانس و ۱۰/۱٪ فوق لیسانس و بالاترند.

۵۴/۶٪ پاسخگویان کارمند دولت، ۳۶/۵٪ در مشاغل آزاد، ۷/۵٪ بیکار، ۱/۴٪ آنان بازنشسته می باشند. ۵۳/۶٪ گردشگران، بومی ناحیه اند و ۴۶/۴٪ غیربومی هستند که اکثریت آنان «۲۶/۳٪» از تهران و سایرین از استانهای اطراف از جمله آذربایجان شرقی و غربی، قزوین، گیلان، همدان و ... می باشند و این نشانگر اینست که باغ شهر ابهر برای سایر استانهای کشور به لحاظ گردشگری، هنوز شناخته شده نیست.

در جدول (۱) یافته های توصیفی تحقیق، مربوط به: طریقه آشنایی گردشگران با باغ شهر ابهر، انگیزه گردشگری آنها، مهمترین جاذبه های ابهر و فصل مناسب گردشگری در ابهر از نظر آنان آمده است. ملاحظه می گردد که اکثر گردشگران ۴۸۹٪، طریقه آشنایی خود را با باغ شهر ابهر، شناخت محلی از ناحیه اعلام نموده اند. انگیزه گردشگری اغلب آنها ۴۳/۲٪، گذراندن تعطیلات و اوقات فراغت بوده است. از نظر ۴۷/۸٪، آب و هوا و ۴۲/۱٪، باغات و مزارع سرسبز مهمترین جاذبه های گردشگری ناحیه اند. ۵۱/۴٪ تابستان و ۳۹/۹٪ بهار را فصل مناسب گردشگری در ابهر می دانند.

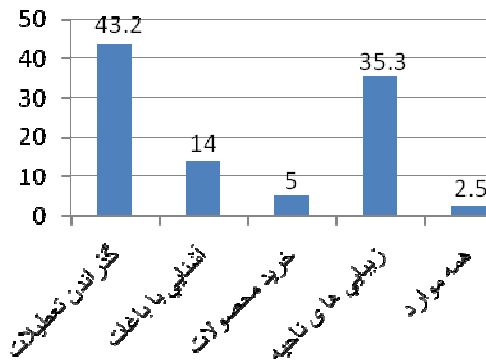

جدول (۱) یافته های توصیفی تحقیق

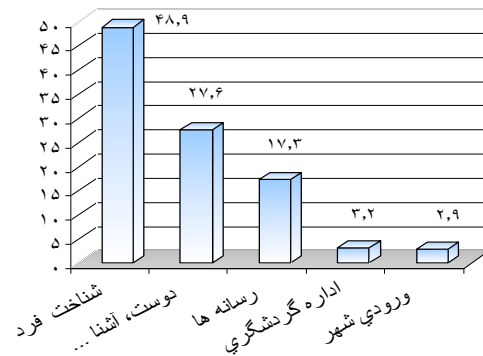
ردیف	فصل مناسب گردشگری ابهر	ردیف	مهمترین جاذبه های گردشگری ابهر	ردیف	انگیزه گردشگری درباغشهر ابهر	ردیف	طریقه آشنایی با باغشهر ابهر
۳۹/۹	بهار	۴۷/۸	آب و هوا و طبیعت	۴۳/۲	گذران تعطیلات و فراغت	۴۸/۹	شناخت فرد از ناحیه
۵۱/۴	تابستان	۴۲/۱	باغات و مزارع	۳۵/۳	علاقه به زیبایی های ناحیه	۲۷/۶	دوست، آشنا و فامیل
۴/۳	پاییز	۴/۳	محصولات محلی	۱۴	آشنایی با باغات و مزارع	۱۷/۳	رسانه های گروهی
۱/۱	زمستان	۲/۲	تاریخی و فرهنگی	۵	خرید محصولات باغی	۳/۲	مبادی ورودی شهر
۳/۲	همه فصول	۳/۶	همه موارد	۲/۵	همه موارد	۲/۹	اداره گردشگری
۱۰۰	جمع	۱۰۰	جمع	۱۰۰	جمع	۱۰۰	جمع

مآخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

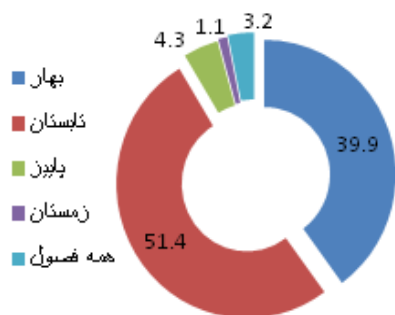
توزیع درصد فراوانی پاسخها در نمودارهای (۱) و (۲) و (۳) و (۴) آمده است:

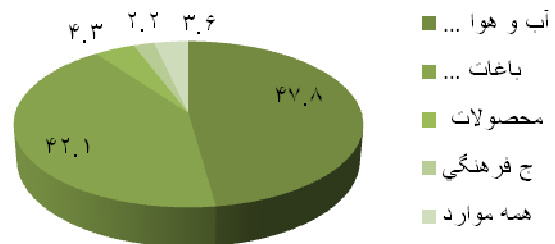
نمودار (۲) انگیزه گردشگری در باغ شهر ابهر

نمودار (۱) طریقه آشنایی گردشگران با باغ شهر ابهر

نمودار (۴) فصل مناسب برای گردشگری در باغ شهر ابهر

نمودار (۳) مهمترین جاذبه های گردشگری ابهر از نظر گردشگران

ترسیم: (نگارندگان، ۱۳۹۰)

یافته های تحلیلی:

در این پژوهش از آزمون χ^2 برای آزمون فرضیه تحقیق استفاده شده است. آزمون χ^2 یکی از آزمون های غیر پارامتریک است که اندازه تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار را فراهم می سازد. فرمول محاسبه χ^2 بشرح زیر است:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(fo_i - fe_i)^2}{fe_i}$$

fo (observed frequency) برابر است با فراوانیهای مشاهده شده.

fe (Expected frequency) برابر است با فراوانیهای مورد انتظار.

در آزمون χ^2 فرضیه صفر H_0 بیانگر این است که بین طبقات مختلف یک متغیر، توزیع فراوانی مساوی است و تفاوتی بین آنها وجود ندارد و فرضیه مقابل مدعی این است که توزیع فراوانیها در طبقات مختلف یک متغیر نابرابر و متفاوت است. خلاصه قاعده تصمیم گیری درباره رد و پذیرش H_1 بدین صورت است: (دلاور، ۱۳۸۰، ۴۱۳)

$$\begin{cases} H_0: fo_i = fe_i \\ H_1: fo_i \neq fe_i \end{cases}$$

آزمون χ^2 فرضیه:

H_1 : نظام محیطی باغشهر ابهر از منظر اکولوژیکی و زیستی از توانایی جذب گردشگر و توسعه گردشگری برخوردار است.

H_0 : نظام محیطی باغشهر ابهر از منظر اکولوژیکی و زیستی از توانایی جذب گردشگر و توسعه گردشگری برخوردار نیست.

بر اساس نتایج بدست آمده از آزمون χ^2 فرضیه که در جدول (۲) مشاهده می شود، چون χ^2 محاسبه شده برابر با ۷۸۴/۷۲۳، با درجه آزادی ۴ و مقدار p-value برابر صفر (۰/۰۰) می باشد، لذا در سطح آلفای کمتر از ۰/۰۱ معنی دار است. بنابراین فرضیه H_1 تایید می شود و فرضیه H_0 رد می شود. بدین معنا که اکثر گردشگران گزینه های متوسط، زیاد و خیلی زیاد را انتخاب کرده اند و به نظر آنها نظام محیطی باغ شهر ابهر از منظر اکولوژیکی و زیستی از توانایی بالای جذب گردشگر به ناحیه و توسعه گردشگری برخوردار است. بنابراین می توان گفت بر اساس داده ها و اطلاعات بدست آمده در فرضیه، تفاوت معنی داری بین گزینه های خیلی کم تا خیلی زیاد وجود دارد و فرضیه تحقیق مورد تأیید قرار می گیرد.

جدول (۲) محاسبه χ^2 فرضیه تحقیق

طیف	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	باقیمانده	آماره های زیرساختی باغشهر ابهر
خیلی زیاد	۸۳۸	۵۵۶,۰	۲۸۲,۰	χ^2
زیاد	۸۶۶	۵۵۶,۰	۳۱۰,۰	۷۸۴,۷۲۳
متوسط	۶۵۶	۵۵۶,۰	۱۰۰,۰	درجه آزادی
کم	۲۸۵	۵۵۶,۰	-۲۷۱,۰	۴
خیلی کم	۱۳۵	۵۵۶,۰	-۴۲۱,۰	سطح معنی داری (p-value)
جمع	۲۷۸۰	—	—	.۰۰۰

مآخذ: (یافته های تحقیق، ۱۳۹۰)

۱۰- بحث و نتیجه گیری:

باغ شهرها در صورت برنامه ریزی مناسب می توانند آرمانشهرهای ایده آلی بشر باشند که علاوه بر میسر ساختن شرایط زندگی و فعالیت، برای گردش، تفریح، گذران اوقات فراغت، بازآفرینی روحی و ... نیز مقصد بسیار مناسبی بشمار روند.

در حال حاضر نیز، با اینکه در بسیاری از نقاط کشورمان از ارتباط ساختاری باغها با شهرها کاسته شده است و لیکن در سالهای اخیر به نقش و اهمیت وجود آنها در پیکره و پیرامون شهرها پرداخته شده و این نشان دهنده نگرشی مجدد به پیوند باغ و شهر در شهرهای ایرانی است.

از وعده های الهی قرآن کریم در مورد بهشت، چنین استنباط می شود که بهترین جایگاه برای انسان باغ است. از اینرو در دنیا باغات، محلی برای تلاش، کسب روزی، آرامش و آسایش و فراغت می باشند.

از پژوهش مورد نظر چنین نتیجه گیری می شود که، نظام محیطی باغ شهرها از منظر اکولوژیکی و زیستی می توانند در جذب گردشگر و در نتیجه توسعه گردشگری نقش موثری داشته باشند. آب و هوای مطلوب و باغات و مزارع سرسبز ناحیه مورد مطالعه و نواحی مشابه از عوامل جلب گردشگران بشمار می روند. گرچه در شرایط کنونی گردشگری در باغات ابهر بیشتر، از نوع محلی است اما می تواند در صورت برنامه ریزی مناسب توریسم در حد فرمانطقه ای و ملی نیز فعالیت نماید. اثرات مثبت گردشگری بر جوامع محلی در صورت برنامه ریزی و مدیریت صحیح، به وقوع خواهد پیوست.

بازدهی اکولوژیکی باغات و فضاهای سبز پیراشهری علاوه بر تأثیرگذاری مثبت در محیط زیست شهری می تواند از گسترش بی رویه شهرها نیز جلوگیری نماید.

البته باید در اولویت، کارکرد اصلی باغات و زمین های زراعی از نظر اقتصاد کشاورزی به لحاظ کمی و کیفی مد نظر باشد و در مرحله بعدی بعنوان منابع و جاذبه های گردشگری ارزش و اهمیت شان حفظ شود. با توجه به مطالب فوق، به منظور توسعه مطلوب و پایدار گردشگری در باغ شهر مورد مطالعه و دیگر نواحی مشابه، راهکارهای زیر پیشنهاد می گردد:

۱. مطالعه و شناسایی توانها و محدودیتهای محیطی باغشهرها به منظور توسعه باغداری و گردشگری آنها.
۲. تهیه و اجرای طرح راهبردی و توسعه ای برای توسعه همگام و پایدار باغداری و گردشگری ناحیه با همکاری نهادها و ادارات مربوطه و مشارکت شهروندان.
۳. تدوین چشم انداز آینده گردشگری برای باغ شهرها با توجه به شرایط جغرافیایی، کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نواحی.
۴. حفظ باغات و مزارع، با ممانعت از تخریب باغات و اراضی زراعی شهری و پیراشهری در طرح های توسعه کالبدی شهرها و ساخت و ساز بی رویه خانه باغ ها.
۵. ایجاد فرصت هایی به منظور استفاده از باغات بعنوان یک منبع اقتصادی مهم در فعالیت های گردشگری، بصورت درآمدهای مکمل برای کشاورزان و باغداران ناحیه.
۶. تقویت رابطه بین انسان و طبیعت در محیط های جغرافیایی، به منظور حفاظت از طبیعت و ارزش ها و فواید آن.
۷. آموزش و ارتقاء سطح آگاهی و حس مسئولیت شهروندان و گردشگران در مورد گردشگری باغ و مزرعه.
۸. رعایت اصل هماهنگی با طبیعت در ساخت خانه باغ ها به منظور تلفیق باغ و بنا، طبق معماری ایرانی و اسلامی.
۹. حفظ و مرمت خانه باغ ها و کوشک های تاریخی و خانه های قدیمی حیاط دار با باغچه ها و حوضچه ها و ... در باغ شهرهای کشور، بعنوان جاذبه های فرهنگی.
۱۰. طراحی منظر و محیط در دره ها و کوهپایه های شمال و جنوب شهر، با توجه به چشم اندازهای زیبای طبیعی آن به منظور توانمندسازی برای جذب گردشگران.
۱۱. استقرار کاربری هایی مثل دکه های عرضه و فروش محصولات زراعی و باغی و صنایع دستی ناحیه در مسیرهای اصلی باغات و همچنین در نظرگرفتن و ایجاد امکانات اولیه از جمله آلاچیق، نیمکت، تعبیه سطل های زباله و ... در کنار مسیرهای فضاها و طبیعی و عمومی گردشگری آن.
۱۲. بکارگیری شیوه های مناسب به منظور بهره گیری از آداب و رسوم و سنن، جشن ها و مراسمات ویژه و غذاهای محلی تهیه شده از محصولات ناحیه در جلب گردشگر.
۱۳. انتقال شرکت های صنعتی نزدیک محدوده باغات در مسیر گذرهای اصلی شهر، به فضاهای غیر قابل کشاورزی در کوهپایه های شمالی و جنوبی آن.
۱۴. بازاریابی و تبلیغات با کیفیت مناسب و هماهنگ با شرایط موجود منابع و جاذبه های گردشگری ناحیه به منظور جلب توریست با توجه به فواید چند جانبه توسعه گردشگری.
۱۵. استفاده عملی ادارات مرتبط از تحقیقات و پژوهش های انجام یافته در خصوص باغشهرها، باغات و مزارع و گردشگری در آنها.

منابع و مأخذ:

۱. ارمغان، سیمین. ۱۳۸۴، **توریسم و نقش آن در جغرافیا**، دانشگاه آزاد اسلامشهر، تهران.
۲. پاپلی یزدی، محمدحسین. رجیبی سناجرودی، حسین. چ اول ۱۳۸۲، **نظریه های شهر و پیرامون**، سمت، تهران.
۳. پاپلی یزدی، محمدحسین. سقایی، مهدی. چ ۱۳۸۸، **گردشگری، ماهیت و مفاهیم**، سمت، تهران.
۴. حافظ نیا، محمدرضا، چ هفدهم، ۱۳۸۹، **مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی**، سمت، تهران.
۵. دلور، علی. ۱۳۸۰، **مبانی علمی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی**، رشد، تهران.
۶. جهاد کشاورزی ابهر، ۱۳۹۰
۷. رنجبریان، بهرام. زاهدی، محمد. چ پنجم ۱۳۸۸، **شناخت گردشگری**، چهارباغ، دانشگاه اصفهان و دانشگاه پیام نور، اصفهان.
۸. شکوئی، حسین. چ ششم ۱۳۸۹، **جغرافیای شهری**، دانشگاه پیام نور، تهران.
۹. شکویی، حسین. ۱۳۷۸، **اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا «جلد اول»**، مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی، تهران.
۱۰. شیعه، اسماعیل. ۱۳۸۹، **مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری**، دانشگاه علم و صنعت ایران.
۱۱. ضیائی، محمود. ۱۳۸۸، **جغرافیای گردشگری**، دانشگاه پیام نور.
۱۲. ضیائی، محمود. ۱۳۸۸، **جغرافیای گردشگری**، دانشگاه پیام نور.
۱۳. فرید، یداله. ۱۳۶۹، **سیر اندیشه در قلمرو جغرافیای انسانی**، دانشگاه تبریز.
۱۴. فرید، یداله. ۱۳۶۹، **سیر اندیشه در قلمرو جغرافیای انسانی**، دانشگاه تبریز.
۱۵. قره نژاد، حسن. ۱۳۸۶، **مقدمه بر توسعه گردشگری و مهمانپذیری**، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد.
۱۶. قره نژاد، حسن. ۱۳۸۶، **مقدمه بر توسعه گردشگری و مهمانپذیری**، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد.
۱۷. گی، وای چاک. مترجمین: پارسائیان، علی. اعرابی، سید محمد. چ پنجم ۱۳۸۷، **جهانگردی در چشم اندازی جامع**، دفتر پژوهشهای فرهنگی، تهران.
۱۸. گی، وای چاک. مترجمین: پارسائیان، علی. اعرابی، سید محمد. چ پنجم ۱۳۸۷، **جهانگردی در چشم اندازی جامع**، دفتر پژوهشهای فرهنگی، تهران.
۱۹. مافی، فرزاد. ۱۳۷۶، **بررسی روند شکل گیری و توسعه شهر ابهر براساس مدارک تاریخی و شواهد باستان شناسی**، پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی، ابهر.
۲۰. مافی، فرزاد. ۱۳۷۶، **بررسی روند شکل گیری و توسعه شهر ابهر براساس مدارک تاریخی و شواهد باستان شناسی**، پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی، ابهر.
۲۱. معصومی، اکبر. ۱۳۸۴، **نقش صنعت در تحولات کالبدی - فضای شهر ابهر**، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه زنجان.

منابع اینترنتی:

۲۲. تاجری نسب، ثمین. ۱۳۸۹، **برنامه ریزی توسعه گردشگری در کشورهای کمتر توسعه یافته**، دانشگاه علامه طباطبائی، صفحات ۸-۱. سایت: www.rastak.org (رستاک، علم گردشگری)
۲۳. کربلایی، اثیر. بی تا، **معماری باغهای ایرانی**، سایت: <http://www.rasekhoon.net>
۲۴. مشهدی زاده دهقانی، ناصر. بی تا، **نیاسر کهن باغشهر ایران**، صفحات ۳۰-۱. سایت: باغ ایرانی.

منابع انگلیسی:

۲۵. Espinoza, R. ۲۰۰۳, incentive of eco tourism, p.p1-۱۰, <http://www.ecotourismolatino.com>
۲۶. Morioto, Y. ۲۰۰۸. "Kyoto as a garden city", Springer science, pp3۷۵-۳۸۷.
۲۷. Richard M. Smith et al. ۲۰۰۵. "Urban domestic gardens (IV): The extent of the resource and its associated features", Springer, pp1-۲۳.
۲۸. Sharply, Richard. ۲۰۰۹. "Tourism development and the environment beyond sustainability", earth scan, published in UK and USA.
۲۹. Thomas, R.P., Porteous, G., Simmons, D.G. "Garden Tourism and its Potential Organization in Canterbury", department of Park, recreation and tourism, Lincoln university, Canterbury, New Zealand, may ۱۹۹۴, No ۱۰, p.p1-۱۵
۳۰. Williams, Stephen. ۲۰۰۹, "Tourism geography a new synthesis", Routledge.